

Николай Райнов

Златното гърне
Немска приказка

Имало едно време едно дете сираче. Отгледали го чужди хора, но те били бедни. Когато порасло, дали го да слугува на селския говедар.

Ханес – тъй се казвало момчето – бил добър, послушен и работлив. На училище той не можел да ходи, защото нямало училище наблизо – то било в едно далечно село, чак в планините, па и нямало кой да поддържа момчето. Та Ханес не знаел ни да чете, ни да пише. Не знаел дори името на селото, дето живеел; не знаел и своето презиме. Казвал се Ханес Говедарчето. Чий Ханес – никой не му бил казал.

Селският говедар, у когото слугувал само за един хляб, бил също беден. Той нямал Деца, жена му била стара. Па и говедарят бил стар и често боледувал. „Говедарят скоро ще умре. Ханес ще пасе селските говеда“ – казвали хората.

Един ден говедарят паднал тежко болен. Той не можал да изведе говедата. Ханес тръгнал от двор на двор, събрал кравите и телетата, па ги повел на паша. Било късно лято. Тревата била къде окосена, къде изгоряла. Трябвало да ги отведе надалеч, за да се напасат. Пасбището, където се спряло говедарчето, било заградено от нивя и гори. Ханес пунал стадото да пасе, сетне легнал под едно дърво на сянка и както се загледал в облаците, заспал: той бил толкова уморен, че се събудил чак след пладне.

Когато станал да види говедата, забелязал, че няколко крави липсват. „В гората ще да са навлезли“ – си помислил той и тръгнал да ги търси. Надвечер били намерени всички, само едно теле липсвало. Ханес навлязъл още в гората – да го дири. Викал, свиркал, но телето не се обаждало. Той ходил дълго. Слънцето залязло, в гората почнало да притъмнява.

Говедарчето решило да се върне, но забъркало пътя. Излязло на една поляна, заградена с вековни дъбове. Там се виждало нещо като път. „По тоя път – си казал Ханес – ще стигна или до пасбището, или до селото.“ И той тръгнал. Но скоро пътят се свършил. Говедарчето се озовало между исполински дървеса – тъмни и страшни, с толкова дебели стъбла, че и трима души не можели да ги обгърнат; върховете им се не виждали.

Ханес не знаел накъде да върви. Около него се разхвърчали прилепи и кукумявки. Стъмнило се съвсем. Говедарчето се уплашило.

Къде да пренощува? В тая страшна гора навярно има зверове: може да го разкъсат. Както се озъртал наоколо, по едно време Ханес видял, че между дърветата блещука слаба светлинка – като че ли надалече има огън. Той се успокоил. „Там има хора – рекъл си, – трябва да са

дървари. Ще ида при тях да пренощувам, па утре ще се върна в село. Те ще ми покажат пътя.“

И той се запътил в оная посока, дето се виждал огънят. Колкото повече се приближавал, толкова по-силен ставал огънят. Най-после говедарчето излязло на една полянка. То видяло огромно дърво с много дебел дънер. Под дървото се издигал заслон от греди и дъски, нещо като колиба. Там имало огнище. Буен огън пламтял, но хора се не виждали.

Ханес се спрял на поляната; двоумял се – дали да се приближи до огъня. В това време от кухня дънер на дървото излязла бабичка, която се подпирала с тояга. Тя носела гърне. Сложила го на огъня.

Говедарчето се успокоило. То се приближило и рекло:

– Добър вечер, бабичко.

Бабата се обърнала, кимнала с глава, изгледала момчето и му отвърнала:

– Дал бог добро, синко.

Ханес я запитал тогава далече ли е селото и кой път води за там.

– Кое село? – попитала бабата с дрезгав и слаб глас.

– Нашето село – отвърнал Ханес.

– Кое е то? Как му е името? На земята има много села.

Говедарчето не можело да отговори. То било чувало своите съселяни, че казват: „Да вървим в село!“ или „Далече сме от село“ – но името на самото село не казвали. Ханес помислил малко, па рекъл:

– Онова село, дето е край гората. Бабата го изгледала, па рекла:

– И край гората има много села. Да, много села и един голям град.

Като чул думата „град“, Ханес си спомнил, че негови съселяни отивали на пазар в града и се връщали, след като накупят разни хубави неща. Той си помислил, че не ще бъде зле, ако отиде в града, за който бил слушал много чудни приказки. Там ще срещне някой от своите съселяни, дето отиват на пазар, и с него ще се върне в село.

– Добре – рекъл, – аз искам да вървя в града. Откъде се отива натам?

– В кой град искаш да отидеш? – попитала го бабата. – И градове има много. Ти отде си и как си се озовал тук, дето много рядко стъпва човек?

Ханес разказал на бабичката всичко – тъй както си е. Тогава тя му рекла:

– Не виждаш ли, че е тъмна нощ? Накъде ще вървиш сега? До най-близкия град има цял ден път, па и до най-близкото село има много път да биеш, та не можеш се справи наникъде: мечки и вълци ще те изядат.

И да си отидеш в село, знаеш ли що те чака? Ти си изгубил телето, стопанинът му ще те пребие. Я остани при мене! Наместо да слугуваш на говедаря, помагай на мене. Виждаш ме, че нито ръцете ми държат, нито нозете. Трябват ми дърва да подклаждам огън, та да си готвя и да се грея. Ти ще ми събираш дърва и ще ми шъташ, а аз ще те гледам не поле от говедаря.

– Бива – рекъл Ханес. – Да остана. Но къде ще спя?

– Има място – казала бабата и посочила към дънера.

Като погледнало натам, момчето видяло широка стая, наредена и послана. Там се живеело добре. Ханес седнал на пейката, до огъня, па бръкнал в торбичката си и извадил един къшей твърд хляб, що му било останало от обяд.

– Няма ли малко водица да го наквася? – попитал той бабата.

– Види се, че на тебе лесно се угажда – отвърнала тя. – Не си придилив. Ей там е изворът, на две крачки: можеш да си натопиш хляба. Или по-добре почакай: ще ти сипя да вечеряш с мене.

Тя изнесла от стаята две паници и две лъжици, сипала от гърнето на Ханес, сипала и на себе си, па почнали да ядат. От ястието излизала приятна миризма. Момчето си надробило хляба и изяло всичко, що имало в паницата. Такава вкусна гозба то не било яло дотогава.

– Това беше много хубаво – рекъл Ханес.

– Такава чорба не можеш намери другаде – казала бабата. – Никой готвач не може да ти я сvari. Още никой цар не е ял като нея.

Като се навечеряли, бабата запалила борина и въвела момчето в стаята, посочила му един кът, дето имало легло, и рекла:

– Ти ще спиш там, а пък аз – хей там.

И посочила друг кът, също с легло. После духнала борината и легнала. Но Ханес не бил спокоен. През широкия отвор на хралупата влизала лунната светлина. Момчето погледнало натам и запитало бабата няма ли врата къщата й.

– Няма – рекла тя. – Па и не трябва.

– Ами не те ли е страх да не влязат зверове?

– Мене ли да ме е страх от зверове? – казала бабата. – Всички зверове ме познават. Злите се боят от мене, а добрите ме обичат. Никой не може нищо лошо да ми направи. Додето си с мене, не бой се!

На другия ден момчето станало още при изгрев слънце, но бабата била станала преди него. То я видяло при извора, че мие съдовете.

– Хайде сега да посъбереш дръвца! – рекла му тя. – Каквото имаше наблизко, аз го събрах: не ми държат нозете да отивам по-на-далеч. А ти

можеш да ходиш навред по гората и да събираш сухи дърва. Ей тука ги слагай и нареждай.

– Ами ако се изгубя? – запитал Ханес. – Нали сама ти каза, че в тая гора човек се лесно изгубва?

– Ако се изгубиш, запитай някоя птица къде е моята колиба и тя ще те доведе – рекла бабата.

Ханес не отвърнал нищо, но не му се вярвало да го разберат птиците. Както и да е, той тръгнал за дърва, но не мислел да се отдалечава много. Па и голямото дърво, в чието стъбло била стаята на бабичката, се виждало отдалече. То било най-високото дърво в гората. Макар че в дънера му имало голяма кухня, то не било изсъхнало, а се разклонявало над другите дървета и им пазело сянка с широката си корона от гранки и листовина.

Момчето било сръчно. То насъбрало наръч съчки, вързало ги с пояса си и ги донесло при колибата, па ги наредило до дънера. Тъй ходило то час-два, събирало дърва, пренасяло ги, докле подигнало височка редица. По едно време огладняло, но се срамувало да каже на бабата.

Ала тя сама разбрала, та го повикала.

– Ела да закусиш! – рекла. – Трябва да си вече прегладнял. Когато Ханес отишъл при огнището, гърнето било вече сложено.

– Що искаш да ядеш? – попитала бабичката. Той посочил гърнето, па рекъл:

– Каквото се вари там, това ще ям. Аз обичам всичко.

– Там още не се вари нищо – казала бабата, – има само вода. Каж ми кое ястие обичаш най-много – да ти сваря.

На Ханес не се вярвало, че бабата ще може да намери за готвене всичко, що би пожелал той, макар че не знаел много гозби. Бабата разбрала що мисли момчето, та рекла:

– Няма да чакаш дълго; само кажи що ти се яде. За една минута аз мога да ти сваря, опека или опържа, каквото пожелаеш.

– Ти се шегуваш, бабо – рекъл Ханес. – Аз не видях в колибата да има ни масло, ни месо, ни дори зеленчук. Че и хляб – да ти кажа – нямаш. Как ще сготвиш, каквото поискам?

– Колкото за хляб, аз опекох вече в гърнето, докле ти береше дърва. Ето го там, в кошницата!

И наистина Ханес видял на другия край на рафта една тепсия с малки продълговати хлебчета, току-що изпечени. То не било прост хляб, а франзелки с масло, мляко и жълтък.

– Е, добре – казал той. – Щом е тъй, искам пържени макарони с

доматен сос.

Той бил видял веднъж, на Великден, говедарят да яде такова ястие. Сипали и на него малко. По-вкусна гозба той не знаел от нея.

Бабата взела отземи малко пръст, отхлупила гърнето и я спуснала, разбъркала с лъжицата и прошепнала една-две думи. Подир малко гозбата завряла толкова силно, че похлупакът почнал да подскача.

– Готово е – рекла бабата и снела гърнето от огъня.

– Кое е готово? – запитал Ханес. – Макароните ли?

– Макароните, разбира се. Нали ми каза, че искаш пържени макарони?

– Да, но пържени макарони с доматен сос не стават от вода и земя.

– Лъжеш се, синко – казала бабата. – От вода и земя става всичко, стига да се подправи с вода и въздух. Ще видиш.

Тя бръкнала с лъжицата в гърнето и почнала да сипва в двете паници. Оказало се, че е същата гозба, що искал Ханес. Дори тия макарони били много по-вкусни от онези, които била сготвила някога си говедарката.

– Виждаш ли – казала бабата. – Аз пека, варя и пържа, каквото си поискам.

– Все в гърнето ли?

– Все в него. Стига да му кажа що да ми сготви и то го сготвя. Завчас.

– Хубав съд имаш ти – рекъл Ханес.

Като се нахранили, бабичката измила гърнето, па го изтрила с малко мъх и го закачила над огнището. Гърнето било отвън черно и окачено, ала отвътре лъщяло, та дори светело. Ханес се приближил да го разгледа.

– От що е това гърне? – запитал той.

– От що ли? Виждал ли си злато?

– Не съм, но съм слушал. То ще да е тогава много скъпо.

– Скъпичко е – рекла тя. – Па се и не намира. Не можеш го купи на пазара, нито може златар да ти го изкове.

От тоя ден бабата вече не питала Ханес какво да му сготви, а варяла, пържела и печела всеки ден различни гозби. Той усещал, че от тези ядива става много силен и бързо расте. От ден на ден можел да пренася на гръб все повече дърва. Отначало берял съчки и сухи клони, а после почнал да мъкне и цели дървета. Насъбрал всички сухи дърва, що имало край пътеките около колибата.

Един ден той се отдалечил доста навътре в гората. Направил голям

товар и го нарамил, но сбъркал пътеката. Залутал се в непознати места. Додето се чудел накъде да тръгне, чул, че на едно близко дърво чука зелен кълвач. Ханес рекъл да опита вярно ли е онова, що му била казала бабата.

– Хей, кълвачо – викнал той на птицата, – накъде е колибата на бабичката?

Кълвачът се обърнал, та съгледал момчето, сякаш искал да му каже, че е разбрал. Сетне хвъркнал, кацнал на друго дърво и почнал отново да чука по кората. Ханес тръгнал натам, а птицата литнала и се преместила на още по-далечно дърво. Тъй като вървяло след нея по звука на чукането, момчето стигнало до колибата.

– Благодаря ти, кълвачо – рекло то, а птицата си отлетяла.

Един ден бабата казала на Ханес, че ѝ стигат дървата. И наистина той бил издигнал от двете страни на колибата големи редици от дърва – като високи и дебели стени на някоя крепост.

– Сега вече можеш да отидеш в града – рекла му бабата. – Колкото за пътя, като навлезеш в гората, запитай някой див гълъб – и той ще ти го покаже. Но ти трябва да си вземеш нещо за по път: какво ще ядеш? Градът е далечко. Ще се стегна да ти опържа и опека нещо за ядене, па ще ти напълня торбата – да не гладуваш.

И наистина бабата опекла на момчето банички, курабийки и маслени хлебчета, па му и опържила разни вкусни неща. Като гледал чудното гърне, което готви всичко това само от вода и земя, Ханес рекъл:

– Хубава работа би ми вършило такова гърне, ако го имам. И той запитал бабата как би могъл да си набави.

– Нали ти казах – рекла тя. – То се не купува от грънчар, нито се кове от златар. За да се направи, трябва особено майсторство, каквото хората не знаят. Да имаше злато, бих ти приготвила. Донеси ми злато и ще имаш такова гърне.

– А де да намеря злато? – попитал Ханес. – В града има ли?

– Има – отвърнала бабата. – В града има и труд, и щастие, и злато.

– Добре – казало момчето. – Тогава ще вървя в града. Много ми се иска да имам такова златно гърне: всичко ще мога да си готвя с него.

– За себе си мислиш! – попитала бабата. – Само за себе си ли ще готвиш?

– Не само за себе си – отговорил Ханес. – Ако има някой гладен и ми поиска, ще го нахраня.

– Помни тия думи! – рекла бабата. – Който не мисли за другите, не може да бъде щастлив.

Момчето се сбогувало с бабичката, поблагодарило ѝ, па тръгнало през гората. Скоро се явил един хубав див гълъб и почнал да подхвърква пред него от дърво на дърво. Ханес вървял все след гълъба и тъй излязъл от гората. По една пътека, която водела между нивя, ливади и градини, той стигнал до царския път. Бабата му казала, че като тръгне по пътя, той ще го отведе право в града. В кой град – не му казала. Па и Ханес не запитал: било му все едно в кой град ще отиде. Стига да е град и да има в него злато. Защото той искал без друго да се сдобие със златно гърне като онова на бабата.

След дълго ходене момчето видяло града. Той бил толкова голям, че Ханес се уплашил. Дори поискал да се върне и погледнал нагоре да види иде ли гълъбът. Но Птицата се била изгубила. Неколцина мъже и жени, богато облечени, се разхождали край града. Те видели смутеното селянче с торба на рамо, че се върти на едно място и гледа ту нагоре, ту надолу, и почнали да му се смеят. Ханес се засрамил и тръгнал към града.

В големия град всичко било ново за него: и къщи, и улици, и магазини, и градини, и мостове. Момчето вървяло напосоки. Било му все едно къде ще излезе. На едно място, в някаква градина, седнало да вечеря. Мръкнало се. Ханес бил уморен. Всички напуснали градината, прибрали се. По улиците светели големи лампи, само в градината било тъмно.

Както бил уморен, Ханес легнал на пейката и заспал. По едно време някой го смушкар и той скочил уплашен. Било се вече съмнало, слънцето изгрявало. До скамейката стоял въоръжен човек, който държел дебела пръчка в ръка.

– Я ставай! Тук е забранено да се спи! – рекъл му стражарят. – Върви си по работата!

– Аз нямам работа – казало момчето.

– Ако нямаш, ще си намериш. В града не бива да ходят хора без работа. Ти си голям – не си дете. Ако не знаеш занаят, стани слуга или върви мети улиците! За метачи винаги има място.

– Къде да вървя? – запитал Ханес. – Спи ми се. Уморен съм.

– Уморен неуморен – ставай по-скоро! Върви хей там, на площада! След малко ще дойде надзирателят от общината да раздава метли.

И наистина на големия площад, отвъд градината, се били събрали десетина души, облечени просто, някои дори окъсани. Дошъл един мъж с дървен крак и патерица: той бил надзирателят на метачите. Пред него имало цяла кола с метли. Той дал на всекиго по една.

Ханес взел метлата и тръгнал след другите. През цялата заран той

мел. Към обед тръгнал с една кола да изкара сметта извън града и да я разтовари. После върнал колата. Надвечер отишъл пак на големия площад, предал метлата на надзирателя и получил пет гроша. Заедно с другите метачи той отишъл подир това в един голям двор, дето се пазели общинските коли, и легнал на една пейка под широкия заслон.

– Тук е най-евтино за спане – му казал един от метачите. – Плаща се по грош на месец. И всеки не може да спи: само нас пущат.

– Ами който няма да плати?

– Който няма – да върви под моста.

– Ами там лошо ли е?

– Много е мръсно, мирише, влажно е. Но лете все се ядва. Ама зиме ще измръзнеш: сняг, лед, вятър...

– Ами що ядат тия хора?

– Ядат, каквото намерят. Ровят в сметта като кучета. Някои крадат. Други убиват.

– Нещастни хора! – рекъл Ханес.

– Не нещастни, а лоши! – казал метачът. – Който не работи, не е добър човек. Останеш ли без работа, на зло ще се научиш.

Те приказвали, докле им се приспало. От тоя човек Ханес разбрал, че не е лесно да се спечели злато. Една жълтица прави сто гроша, сиреч двадесет надници. Трябва всеки ден да отделяш по един грош, за да можеш след три месеца и десет дена да имаш сто гроша, които да размениш срещу една жълтица. Но дали ще може Ханес да пести по грош на ден?

Отгогова той се заел да спестява. След три месеца наистина имал сто гроша, които сменил за една жълтица. Очите му светнали, когато взел златната монета в ръката си. Дълго я гледал и й се радвал. Но когато си помислил колко е голямо онова гърне, а колко е малка жълтицата, виждал, че много такива жълтици ще трябва. А бабата не му казала колко. Той помнел, че му рекла да й донесе злато. Колко злато – не знаел.

Заел се отново да пести, но в това време му се скъсали дрехите и обувките: трябвало да си купи нови – там отишло спестеното. Шест месеца още пестил, докле купи втора жълтица. Но очевидно две жълтици не ще стигнат за едно гърне. Купил и трета, ала пак му се виждало малко.

Рано една сутрин, като метял някаква задънена уличка, от двете страни на която се издигали великолепни къщи, Ханес намерил голяма кожена кесия, доста тежка. Наоколо нямало никого. Развързал я: в нея

имало десетина жълтици, освен това – много сребърни пари и няколко медни. Метачът пхнал кесията в джоба си и се размислил: явно било, че това злато ще стигне за едно гърне.

Но то не било негово, а чуждо. Кой знае, може да е изгубил кесията някой беден човек, комуто са дали тия пари да ги предаде другиму? В кесията имало и някакви книжа, но Ханес ги и не погледнал, защото не можел да чете.

Що да стори? Много му се искало да задържи парите, но нещо му казвало в сърцето: „Тия пари не са твои. Върни ги на оногова, който ги е изгубил!“ Ала как да узнае чия е кесията? Ханес мел и мислил, па найсетне решил да запита надзирателя с дървения крак.

Отишъл при него, показал му кесията ѝ му разправил къде я е намерил. Чиновникът я разгледал, прочел книжата, що били в нея, и казал на момъка:

– Ти си честен човек. Това е похвално. Кесията е на един стар господин, който живее в къщата, пред която си намерил парите. Иди потропай и като излезе слугата, кажи му, че искаш да запиташ господаря му не е ли изгубил нещо.

Ханес отишъл. Щом потропал, излязъл слуга, облечен в дрехи от сукно и сърма. Момъкът му казал, че има да пита за нещо господаря. Поръчали му да почака в коридора, дето имало големи палми и цветя. Малко след това се явил белокоос господин с усмихнато лице. Понеже помислил, че оня е просяк, старецът бръкнал в джоба си. Но Ханес го запитал дали не е изгубил нещо.

– Кесията ли си намерил? – казал стопанинът. – В нея имаше десет жълтици и други пари, по-дребни. Имаше и книжа: главно те ми трябват.

Метачът извадил кесията и я подал на господина. Оня му дал една жълтица, поблагодарил, похвалил го за честността му и си влязъл. Ханес се върнал при надзирателя и му разказал всичко. Като се заприказвали, попитал го колко жълтици трябват, за да се направи едно гърне.

– Зависи – рекъл чиновникът. – Има големи гърнета, има и малки. Златото е ковко: от една жълтица може да се направи лист, че да покрие цяла маса. То става тънко като цигарена хартия. Но от чисто злато се не правят гърнета, защото златото е меко.

– Значи, и от една жълтица се изковава гърне?

– Изковава се, разбира се. Само че повечето съдове се правят от мед и сребро, па се позлатяват отвътре.

Тъкмо това искал да знае Ханес. Неговите четири жълтици, значи,

ще стигнат за едно гърне. Това е много хубаво. Ненаправно е пестил толкова време.

На другия ден Ханес напуснал града. Той знаел улиците. Излязъл на царския друм, а оттам – на пътеката, що лъкатушела между градини, ливади и нивя. Стигнал до гората още додето слънцето било високо. Видял едно птиче и го помолил да го заведе при бабата. Птичето го завело.

Колибата била същата и бабата си била все същата: тя била всъщност толкова стара, че нямало вече накъде. Само дървата били доста намалели. Ханес рекъл: „Добър вечер.“ Бабата му отговорила. Тя тъкмо варяла чорба за вечеря.

– Дойдох, бабичко, да ти събера дърва – рекъл той.

– Хубаво, синко – отвърнала тя. – Навреме идеш. Попривършвам ги. Ала аз те знам, че идеш и за друго. – И се усмихнала.

– Вярно е – казал Ханес. – Нося ти злато да ми направиш гърне. И той ѝ подал четири жълтици.

– Как си се сдобил с тях, сине? – попитала тя. Момъкът ѝ разказал всичко подробно, както си е.

Бабата погледнала жълтиците, попремерила ги на длан, па отделила трите, що бил спестил Ханес, и му рекла:

– Да ти стоят тези настрана. Нека ти се намират: ще ти потрябват. А онази, що получил момъкът като награда за своята честност от възрания господин, тя взела, па казала на Ханес:

– Тая стига. Само тя върши работа. Цял куп жълтици не струват колкото нея. Утре заран ще поръчам на братовчед си да ти изкове гърне.

На другата заран момъкът се запретнал да събира отново дърва. Той бил отраснал и заякнал. За късо време натрупал сума сухи дънери и почнал да ги пренася към колибата.

Когато седнали да закусват, край дървото минала една къртица.

– Хей ти, с черното кожухче! Чакай малко! – рекла бабата. – Вземи това, занеси го на братовчеда ми и му кажи да ми направи гърне!

И тя пхнала жълтицата между зъбите на животното. Къртицата се изгубила в една дупка наблизо.

– Под земята ли живее твоят братовчед? – попитал Ханес.

– Да – отвърнала бабата.

Но тя рекла това толкова неохотно, че момъкът не посямал да запита повече. Той станал и тръгнал да събира дърва.

На третия ден вечерта, когато Ханес и бабата седели край огъня, та си приказвали, при тях застанало едно човече. Никой го не видял отде дошло: явило се внезапно. Брадата му била дълга, бяла. На главата му

имало висок червен калпак от кожа с наушници и подбрадник. Облечено било с къса дрешка, разцепена отзад. Обуто било в шарени пантофи. На пояса му стърчело чукче. Това човече държело златно гърне.

– Ти ли си, братовчедо? – рекла бабата. – Добър вечер.

Старчето се поклонило, но не казало нищо. То погледнало хитро и любопитно момъка, па дало на бабичката гърнето.

– Много ти благодаря – казала бабата.

Старчето се само поклонило, без да каже дума, и излязло от колибата. Ханес го видял, че се пхва между високите корени на едно съседно дърво и изчезва там.

– И тъй, и ти си имаш вече златно гърне – рекла бабата и го подала на момъка. – Само че то не бива да остане все тъй бляскаво, както е сега. Трябва няколко дена да поготвиш в него, та да почернее и се окади. Инак хората ще ти завидят, като разберат, че е златно, и ще ти го откраднат. Ти, разбира се, няма да готвиш, както готвят другите, а както правя аз. Стопли в гърнето вода, сложи малко земя, па му кажи: „Вари, вари, вари“ и спомени гозбата, що искаш да ти сготви, или „Печи, печи, печи“, или „Пържи, пържи, пържи“, гърнето ще ти сготви веднага, каквото си му поръчал.

Ханес останал при бабичката още десетина дена – да бере дърва. Сутрин, на обед и вечер той готвел в своето гърне, догдето се опушило и почерняло от огъня. Най-сетне бабата рекла, че й стигат дървата. Той се сбогувал с нея и си тръгнал.

– Сега ще обходя – рекъл – цял свят. През къде се отива за морето?

Той бил слушал в града чудеса за морето. Бабата му показала посоката и той поел натам. Няколко седмици трябвало да пътува, но когато стигнал в крайморския град, видял, че няма пари да се качи на кораб, за да пътува. Бил си купил обувки и дрехи, па трябвало и в лошо време да плаща за ношуване. Спрял се той за няколко дена край града, па тръгнал по селата. Обикновено се настанявал някъде в ливадите или зад плетищата, закачал гърнето на два чаталести клина или го слагал на голяма пиростия, подпалвал огън и почвал да пече и пържи. Наогтвеното слагал в торбата и го продавал, а види ли беден човек, давал му без пари. Защото Ханес помнел обещанието, що дал на бабата – да не забравя и другите.

Тъй пътувал той дълго. Напуснал брега, тръгнал към планините. Много градове и села обходил, видял къде какви хора има и как живеят. Целия свят, разбира се, не обходил. Срещнал много хора, които нямали що да ядат: сирачета, немощни старци, нещастни изпъдени жени или

безработни вдовици. Всекиго той нахранвал, но му се свивало сърцето, като си помислил, че ще трябва да отиде другаде, а нахраненият ще огладнее пак.

Един ден той готвел край път, на брега на една река. От двете страни се простирало поле, само в дъното имало храсталак. Ханес мислил, че никой го не вижда. А под храстите лежели двама безделници, мъж и жена. Те го гледали що прави, но мълчели. Видели го, че стъква огън и слага гърнето на пиростията, след като е налял в него вода. Малко след това пуснал две-три бучки пръст, казал нещо и започнал да бърка с лъжицата. Замирисало на хубаво. Момъкът си сипал от гърнето супа и се нахранил. След това сготвил, все по тоя начин, задушени суджуци и агнешко печено. Сетне сложил гозбите да изстинат, махнал гърнето и угасил огъня. Двамата безделници разбрали, че това гърне е омагьосано, и решили да го откраднат. Додето Ханес чакал да изстине печеното, за да го прибере в торбата, позадрянал. Тогава мъжът се приближил на пръсти, взел златното гърне и заедно с жената слезли на пътя. Но Ханес усетил, че някой се мярка пред него, и се сепнал. Видял, че му няма гърнето. Скочил. Съзрял двама души, че слизат от бърдото към пътя. Затеъкъл се с викове подир тях. Те побягнали към гората. Но ето че в тоя миг им пресякъл пътя един ловец на кон. Той спрял мъжа и жената.

– Защо гониш тия хора? – запитал ловецът Ханес, като го видял, че тича подире им гологлав.

– Откраднаха ми гърнето, господарю.

– Тъй ли? Я вървете и тримата подир мене! В селото ще разберем каква е работата.

И той ги откарал при селския старейшина.

Старейшината разпитал и тримата. Той знаел, че мъжът и жената живеят от кражба, та не повярвал на думите им. Като изслушал Ханес, пратил да донесат торбата му с гозбите, които бил оставил край реката. Той взел гърнето от мъжа, но не го дал на Ханес.

– Отде си родом? – запитал старейшината момъка.

– От село.

– От кое село?

– От онова под планините.

– Как се казва селото ти?

– Не му знам името.

– Че как тъй да си не знаеш родното село? Ами как се казваш?

– Ханес.

– А по презиме?

– Ханес Говедарчето.

– Говедарчето не е презиме. Как се казва баща ти?

– Нямам баща: сирак съм.

– Нищо, че нямаш. Нали баща ти имаше име? Как му беше името?

– Не знам.

– Че как тъй? Бива ли да не знаеш дори бащиното си име? Ще идете и трима в града, при съдията. Той ще реши.

Отвели ги при съдията. И той ги разпитал. Мъжът и жената видели, че не могат се оправда, но решили поне да напакостват на Ханес.

– Господин съдия – рекъл мъжът, – вярно, че гърнето не е наше, но то е дяволска работа, затова решихме да го вземем от тогава – да не пра- ви магии. Щом е дяволско, то не е ни наше, ни негово.

И те разказали как готвел и що готвел Ханес.

– Не – рекъл съдията. – Мене не можете излъга. Аз не вярвам в магии. Вие сте измислили всичко това, за да се оправдаете. Кражбата си е кражба, все едно дали сте откраднали дяволска вещь или божия. Ще вървите в затвора.

След като извели крадците, съдията почнал да разпитва отново Ханес, но останал недоволен от отговорите му.

– Ти – рекъл му – си или прост и глупав, или се правиш на такъв. Подозрителен човек ми се виждаш. И ти ще вървиш в затвора.

Напразно момъкът настоявал, че е честен, но неграмотен, та затова не знае името на родното си село и своето презиме. Оня не можел да повярва.

– Добре – казал. – Да речем, че си честен човек. Ами отде вземаш месо, зеленчуци и масло да готвиш?

– Отникъде не вземам – казал простодушно Ханес. – Слагам в гърнето вода и пръст, казвам му що искам да сготви и то го сготвя.

– В такива глупости аз не вярвам – отсякъл съдията. – Ти крадеш отнякъде месото и зеленчука.

– Господин съдия, аз съм готов ей сега да сготвя, каквото ми поръчаш, за да се увериш.

– Нямам време да гледам фокуси. Ще вървиш в затвора. Отвели и Ханес в затвора. Задържали го два-три дена, па го пуснали, но не му дали гърнето.

– Ти си свободен да вървиш, дето искаш – казал началникът на затвора, – обаче съдията е решил да ти се даде златното гърне чак когато се разбере кой си и с честен труд ли се прехранваш.

Тогава Ханес рекъл:

– Аз се прехранвам тъкмо с това гърне, което ми взехте. Без него не мога да вървя никъде.

– Твоя работа – казал началникът. – В затвора не можем повече да те храним. Върви си!

На излизане от затвора един от пазачите рекъл на Ханес:

– Ти си наистина много прост човек. От простотията си теглиш. Инак ми се виждаш добър и чистосърдечен. Чуй какво ще ти кажа. Утре ще дойде управителят на тая област да изслуша ония, които са недоволни от решенията на съдията. Яви се пред него и му разкажи всичко.

Ханес така и направил. Рано още на другата заран той отишъл пред съдилището – да чака. След него надошли мнозина, но той бил пръв пред вратата. Когато влязъл управителят, богато облечен, пуснали го при него. Там бил и съдията, па и имало и други хора, все знатни и богати.

След като разказал цялата си история, Ханес помолил управителя да му даде златното гърне.

– Добре – казал оня. – Аз ще повярвам, че всички невероятни работи, които разказа, са верни, ако ми докажеш, че наистина гърнето ти готви само с вода, пръст и огън.

Па като се обърнал към неколцина от чиновниците, рекъл им:

– Дайте му златното гърне и го отведете при огнището да ми свари супа от костенурки! Стойте при него и гледайте!

Малко след това гозбата била готова. Ханес сипал на управителя една паница, сипал и на другите по малко. Варивото излязло много вкусно. Свидетелите заявили, че Ханес не е сложил в гърнето друго освен вода и пръст.

– Това е невъзможно – казал съдията.

– Що ми влиза в работа възможно ли е, или не е – рекъл весело управителят. – Нали супата е хубава! Пръв път ям такава вкусна супа от костенурки. Тоя човек е най-изкусният готвач на света.

– Добре – казал съдията. – Нека ми сготви змиорка с гъби, да видя!

Ханес сготвил. Съдията сам гледал и се почудил, като видял ястието готово само за една минута. И другите поискали да им сготви по нещо. Ханес сготвил и на тях. Всички останали извънредно доволни. Решили не само да дадат гърнето на Ханес, а и да го наградят.

Но той не приел наградата. Взел си златното гърне и си тръгнал. И пак почнал да обикаля от град на град и да готви вкусните си гозби.

Постепенно Ханес разбогатял. Той се оженил. Родил му се син. Но своя син той не оставил прост и безкнижен, защото помнел какви

неприятности имал поради своята простотия.

Син му станал учен човек. Но когато помолил баща си да го научи да готви със златното гърне, старият Ханес му рекъл:

– Синко, съжалявам, че не мога да ти предам тая сила. Лесно е да сложиш в гърнето вода и пръст, лесно е да го туриш на огъня, лесно е да му поръчаш какво да сготви. На мнозина съм казвал това и те са го правели, а гърнето не е сготвяло за тях: водата и пръстта са си оставали пръст и вода. За да готви гърнето, навярно има нужда от някаква сила. Тая сила – колкото и да искам – не мога да предам другиму.

КРАЙ

© Николай Райнов

Сканиране, разпознаване и редакция: unicode, 2008

Публикация:

Николай Райнов. Приказки от цял свят

Второ издание

Съставителство и редакция: Богомил Райнов

Литературна група V. Тематичен номер 2587

Редактор на издателството ЛИЛИЯ ИЛИЕВА

Художник ЛЮБЕН ЗИДАРОВ

Художник-редактор ВАСИЛ ЙОНЧЕВ

Макет и технически редактор ТОМА СТАНКУЛОВ

Коректор НАТАЛИЯ КАЦАРОВА

Дадена за набор 18. III. 1972 г. Подписана за печат 30. IX. 1972 г. Излязла от печат 20.

XII. 1974 г. Формат 58×84/18 Печатни коли 44,50. Издателски коли 36,93. Тираж

50,125. Цена 3,60 лв.

Издателство „Народна култура“ – София, 1974

ДПК „Димитър Благоев“ – София

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4864>]